

ואם שניהם נתנו דמים, ואין ידוע למי מהם נתרצה למכור [ואפשר גם שלשניהם נתרצה] — ישבע כל אחד שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו בטלית ובדמים.
יש סוברים שאפילו החפץ ביד המוכר, כל שאין ידוע למי נתרצה ראשון — יחלוקו (עפ"י רמב"ם; טשו"ע חו"מ רכב). ומקור הדבר בפירוש הרי"ף בסוגיא, שמדובר שהמקח ביד מוכר וקתני יחלוקו. אחרונים).

ג. זה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה — רש"י כתב (וכן דעת הרשב"א). ויש אומרים כן בדעת הרמב"ם, וי"ח. ע' שטמ"ק; חדושי הגרנ"ט קלד) שתהא מונחת עד שיבוא אליהו, כי יש כאן ודאי רמאי. (מהר"ם שיף כתב שדברי רש"י אמורים רק לר' יוסי, אבל לא לרבנן דלהלן. והטור ומהרש"א לא נקטו כן. וכן משמע ברשב"א, שרש"י מדבר אף לרבנן).
והתוס' כתבו שחולקים בשבועה. וכן דעת ר"ח ועוד ראשונים (ערשב"א ג. ומבואר מדבריו שכן הוא הדין לפי האמת בין לרבנן בין לרבי יוסי, ודלא כפשטות הסוגיא דלקמן. ואולם בתורא"ש להלן ז. נקט כפשט הסוגיא שלרבי יוסי כל שיש רמאי אין אומרים יחלוקו).
והרמב"ן צדד (בד"ה וי"א. וכ"מ בדבריו לקמן ה: ד"ה כדי. אך ע' במה שכתב בסמוך בסוף הדף) שלדברי חכמים דינם בכל דאלים גבר'. ולרבי יוסי — יהא מונח עד שיבוא אליהו, משום קנס הרמאי.

ד. זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי — האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע, שהרי על חציה אין מחלוקת ביניהם, הלכך נוטלו זה האומר כולה שלי. ואת השאר חולקים בשוה בשבועה. וכיוצא בזה דנים בכל מידה ומידה שטוענים עליה. ע' ירושלמי.
הטוען 'כולה שלי', אילו רצה ליטול חציה ללא שבועה — נוטל (רשב"א).

כללים נוספים במזון המוטל בספק — ע' להלן ק וב"ב לה.

ב. האם הבטח בהפקר קונה?

מבואר בגמרא שבראיה בעלמא אין קונה, עד שיבוא החפץ לידו [או עד שיגיע לד' אמותיו, כפי הדינים המבוארים להלן י].

ישנן דעות (לקמן קיח) שהבטח בהפקר קונה. ופרשו התוס', דוקא כשעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן. [או שטורח לשמור על המקום. ערמב"ן ותורי"ד]. ויתכן שאם עושה מעשה בחפץ עצמו, כגון שמנענעו קצת וכד', אעפ"י שלא הגביהו — לכל הדעות קנה. (עפ"י שער המלך נדרים ב, יט בבאור דהתוס' והרא"ש).

ד פ י ם ב — ג

ג. א. באלו סוגי ספקות ממון, חולקים הצדדים ללא שבועה, ומתי חולקים בשבועה, ובאלו ספקות אין אומרים 'יחלוקו'?

ב. באלו סוגי ספקות ממון אומרים 'יהא מונח עד שיבא אליהו' ובאלו אין אומרים כן?

א. לדברי סומכוס, ממון המוטל בספק [ויש בו דררא דממונא — שבלא טענותם יש ספק לבית דין. עפ"י ב"ב לה ותוס'], ואין אחד מוחזק בו כעת, אף על פי שאחד מהם בחזקת 'מרא קמא' — חולקים ללא שבועה. כגון המחליף פרה בחמור וילדה באגם, ואין ידוע אם ילדה קודם המכירה או לאחריה (להלן ק). ולרבה בר רב הונא אמר סומכוס אפילו בברי וברי. וחכמים אומרים: המוציא מחברו עליו הראיה — הלכך יישאר הולד בחזקת בעל הפרה עד שיביא הלה ראייה. ואמרו בגמרא שגם לפי סומכוס, בספק דשנים אוחזים בטלית — חולקים בשבועה. תקנת חכמים היא, שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא. (ואפשר יש טעם נוסף, משום שמורה התר לעצמו ליטול בה חלק, מאחר וחברו אינו מפסיד — לכך הצריכו שבועה כדי שיירתע ויפרוש. ע' בראשונים).

א. לדעת ר"ח, תוס' ועוד ראשונים (עפ"י ב"ב לה), אין אומרים יחלוקו [לחכמים] אלא כששניהם אוחזים בחפץ, אבל בכגון קרקע או ספינה שאינם מוחזקים בה, ואין בה דררא דממונא ולא חזקת מרא קמא — כל דאלים גבר.

ומשמע בתוס' שלא דוקא כששניהם תפוסים ממש, הוא הדין במצב שאדם מחזיק בחפץ עבור שנים, וכל אחד טוען שלי הוא — יחלוקו, כל שהחלוקה יכולה להיות אמת. [ואעפ"י שאין זו חזקה גמורה לשאר דברים, מ"מ די בחזקה כל דהו שלא נאמר 'כל דאלים גבר' שדומה קצת לדינא דפרסאי. תרומת הדשן שיד]. ולדברי סומכוס אפילו אין החלוקה יכולה להיות אמת ואפילו אין שם מוחזקות כלל — אם יש דררא דממונא [שבלא טענותיהם יש ספק לבית דין], יחלוקו. ויש מפרשים שלא אמרו יחלוקו אלא במוחזקות שיש בה הוכחה משום חזקה מה שתחת יד אדם שלו [ואז דנים יחלוקו אפילו יצוייר שיש לאחד מהם 'חזקת מרא קמא' בחפץ], אבל אחיזה בעלמא ללא שיש בה הוכחה, גם אם החלוקה יכולה להיות אמת, אין דנים 'יחלוקו' מלבד לסומכוס. (ע' בחדושי ר' שלמה א) — בדעת התוס'. ובקהלות יעקב א) כתב כן בדעת הרא"ש ודלא כהתוס'. וע"ע בשו"ת הריב"ש תלד).

משמע מפשטות הסוגיא שאין אומרים 'יחלוקו' כאשר אין החלוקה יכולה להיות אמת. ואולם יש אומרים שלפי האמת כל ששניהם תפוסים בחפץ אומרים 'יחלוקו' בין אם החלוקה יכולה להיות אמת בין אינה יכולה, בין יש ודאי רמאי בין שאין רמאי, ודלא כפשטות סוגיתנו. (עפ"י ר"י בן מגאש, מובא ברמב"ן ב"ב לד; רשב"א וריטב"א כאן ולהלן ח. וכ"כ באבי עזרי (קמא, גזילה ד; טוען ונטען ט) בדעת הרמב"ם. וע"ע קה"א א).

ויש סוברים שאפילו ללא תפיסה כלל יחלוקו [ואפילו חכמים מודים לסומכוס כאשר אין ידועה חזקת מרא קמא לאחד], כל שאין ודאי רמאי והחלוקה יכולה להיות אמת. ואפילו ליכא דררא דממונא. (עפ"י 'יש אומרים' ברמב"ן ובר"ן). ויש מוסיפים, אפילו אין החלוקה יכולה להיות אמת, אם אין ודאי רמאי, שאפשר שטועה — יחלוקו. (עתוס' ב"ב לד: מהריב"א. וכ"כ אחרונים בדעת הטשו"ע (ח"מ רכב) בדין מקח ביד מוכר, שיחלוקו. ע' קצוה"ח ונתייה"מ קלה, ורעק"א). והר"ן בחדושו כתב שכל שאין החפץ תחת יד אדם [וגם אין שם חזקת מרא קמא], אפילו יש ודאי רמאי ואין החלוקה יכולה להיות אמת — אם יש דררא דממונא, יחלוקו.

ב. יש אומרים שבשמא ושמא יחלוקו אפילו אין החלוקה יכולה להיות אמת ואינם מוחזקים בממון (עפ"י רי"ף). וכן מצינו להלן כו. אם היה כותל ממולא מהן חולקין. וכע"ז כתב הרי"ף רפ"ג שהמפקיד והשומר חולקים בכפל. וי"ל. וע' רמב"ם מכירה כ, א ומ"מ; אור שמח שם ובסוף הלכות שאלה). וטעם הדבר משום שאין ודאי רמאי, על כן מפשרים ביניהם על ידי חלוקה. (ע' קהלות יעקב א).

ב. מבוואר בגמרא שבספקות ממון שאין לאחד מן הצדדים חזקה בממון יותר מלחברו, אם אין החלוקה יכולה להיות אמת (באופן סביר. לאפוקי שנים אוחזים בטלית, שיש לומר שניהם הגביהו כאחד. וערא"ש כאן ותור"פ ת.) — אין אומרים 'חלוקו' (לחכמים ודלא כסומכוס. כ"ג לכאורה) אלא הממון המסופק יהא מונח עד שיבוא אליהו ויתברר הדבר. [ואם אין דררא דממונא לאחד מהם ואין הממון מוחזק בידם, כגון ספינה העומדת באגם, זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי — כל דאלים גבר. עפ"י ב"ב לה]. רבי יוסי סובר שגם הממון שאינו מוטל בספק, יהא מונח, אם יש שם רמאי. כגון שנים שהפקידו אצל אחד, זה מנה וזה מאתים, זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי — לדברי חכמים, המנה המסופק בלבד יהא מונח עד שיבוא אליהו. רבי יוסי אומר: אם כן מה הפסיד הרמאי, אלא הכל יהא מונח עד שיבוא אליהו. ואולם במקום שאפשר שטועה בטענתו ואינו מרמה — מודה רבי יוסי שאין אומרים 'יהא מונח'.

משמע בגמרא שגם במקרה של חנוני הטוען ששילם לפועלים על פי דברי בעל הבית, והפועלים טוענים שלא נתקבלו, היה שייך לפסוק שבעה"ב יניח הממון עד שיבוא אליהו (שהרי אין החלוקה יכולה להיות אמת, וגם יש שם רמאי) — ומכל מקום אין הדין כן, מאחר ובעה"ב נתחייב לכל אחד מהם לשלם לו, ואין לכופם להאמין זה לזה בשבועה — הלכך החנוני נשבע ונוטל ממנו, וכן הפועלים נשבעים ונוטלים שכרם. ולכן ננס נוטלים שניהם ללא שבועה.

א. יש סוברים שאין לומר 'יהא מונח' אלא כשהחפץ מוחזק אצל אחד, כגון הנפקד, אבל כששני הצדדים אוחזים בחפץ, בין שהחלוקה יכולה להיות אמת בין שלא, בין שיש רמאי בין שאין רמאי — חולקים. (ע' רשב"א; ר"י בן מגאש, מובא ברמב"ן לב"ב לד. וכ"כ באבי עזרי (קמא, גזילה דטו; טוען ט) בדעת הרמב"ם. וע"ע קהלות יעקב א.) ויש אומרים שהוא הדין כשאין החפץ תחת יד אדם כלל, כל שיש דררא דממונא — חולקים (עפ"י ר"ן).
ב. יש נוקטים להלכה שאין אומרים 'יהא מונח' אלא כשיש ודאי רמאי (עפ"י ריב"א בתוס' ב"ב לד: ד"ה הוא, ועוד). ויש חולקים וסוברים שאפילו בשמא ושמא אומרים 'יהא מונח' (ע' טור חו"מ ש).

דף ג

ד. הודאת פיו של אדם או העדאת עדים, מה גדול ממה לענין חיובי האדם השונים?

הודאת פיו של אדם בחיוב ממון, כמאה עדים היא. ועדיפה מעדים, שכן אינה בהכחשה ובהזמה, שאפילו יבואו עדים ויכחישו דבריו או זימוהו — נאמן אדם על עצמו יותר מעדים. אבל עדים ישנם בהכחשה והזמה.

לדעת הרמב"ם (טוען ונטען ז,ז), אם חזר עתה ואמר נזכרתי שפרעתי וכד', והעדים מעידים שנפרע — פטור. ושאר ראשונים חולקים וסוברים שחיובו מוחלט לעולם כיון שהודה. (ערשב"א ר"ן וריטב"א).

לענין חיוב קנס, אין אדם מתחייב על פי הודאת עצמו אלא על פי עדים. (אשר ירשיען אלהים — פרט למרשיע את עצמו).

וכן לענין חיוב עונשי הגוף, כמיתה ומלקות — אינם חלים אלא על פי עדים, ובין שהודה בין שהכחישם, אבל לא על פי הודאת עצמו.

לענין חיוב קרבן חטאת — לדברי חכמים, גדולה הודאת פיו מעדים, שאם עדים אומרים אכלת חלב

והוא מכחישים — פטור מקרבן. ולדברי רבי מאיר חייב קרבן על פי העדים.

א. מבואר בתוס' שלפי חכמים, הודאת פיו מחייבתו קרבן אף כנגד העדים המכחישים. (וכן

פירש הריטב"א בדעת רש"י). ויש מפקפקים בזה (ע' בחדושי הר"ן. והרמב"ן צידד בזה — ע' ברשב"א ובהגהות הגרא"ז על הרמב"ן. וע' אבנ"ז חו"מ ר"ס קמא).

ולרבי מאיר — משמע בתוס' שלעולם כח העדים עדיף מפיו, ונאמנים כנגדו הן לענין חיוב הן לענין פטור. ואילו הרמב"ן צדד שלרבי מאיר פיו ועדים שוים, שניהם יכולים לחייב קרבן כאשר יש הכחשה ביניהם, ושניהם אין פוטרים אותו.

ב. לפי לשון אחת בסוגיא בכריתות, גם לחכמים אינו נאמן להכחיש את העדים, אלא יכול רק לתרץ דבריו לומר 'לא אכלתי שוגג אלא מזיד' [ומדובר בענין שבתחילה לא פירש דבריו אלא סתם 'לא אכלתי' ולא נבדקה כוונתו]. ולפי זה אף לחכמים גדול כח עדים מפיו, שלעולם הם נאמנים כנגד פיו הן לחייבו קרבן הן לפטרו. (תוס').

ע"ע פרטים נוספים בכריתות יא.

וכן לענין חיוב קרבן-אשם וחומש, בכופר ממון לחברו — מבואר בסוגיתנו שתלוי הדבר במחלוקת רבי מאיר וחכמים, האם עדים מחייבים אותו בחומש ואשם אף כנגד פיו, או דוקא פיו מחייבו [ואפילו עדים מכחישים. עריטב"א], אבל לא עדים בלי הודאתו.

ובמקום אחר משמע שנוקטים שבוזה אף רבי מאיר מודה שאין חיוב חומש ואשם בעדים אלא בהודאת פיו, וכנראה מחלוקת הסוגיות בדבר זה. (עפ"י תוס'. ויש מי שצדד שאין בדבר מחלוקת. ע' אבי עזרי — קמא, גזילה ז, ח).

להלכה אין אדם משלם חומש ולא אשם אלא על פי הודאת עצמו (עפ"י רמב"ם גזילה ז, ח. וע"ש אור שמח ואבי עזרי).

לענין חיוב שבועה בכפירת ממון — לדעת חכמים החולקים על רבי חייא, מצינו שגדולה הודאת פיו לחייב שבועה על שאר התביעה, לעומת העדאת עדים שאינה מחייבת שבועה על השאר. ולרבי חייא לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ובשניהם חייב שבועה, וכדלהלן.

ד פים ג — ד

ה. 'מנה לי בידך' והלה אומר 'אין לך בידי כלום' והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז [ועל השאר אינם מעידים] — מה הדין?

רבי חייא למד חיוב שבועה דאורייתא על השאר, ב'קל וחומר' מהודאת פיו המחייבת שבועה על הכל כאשר הודה במקצת הטענה. ואף על פי שיש לפרוך מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה, תאמר בעדים — יש להוכיח מעד אחד המחייב שבועה את שכנגדו, אעפ"י שישנו בהכחשה. [ואם תאמר מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא מחייב שבועה, וכיצד אתה לומד לחייב שבועה על השאר — הודאת פיו תוכיח, וחזר הדין].

מדובר באופן שאין שעבוד קרקעות על פי דברי העדים, שאם כן הלא אין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות. ואפילו הודה בקרקע וכפר בכלים אינו נשבע. (עפ"י רשב"א ור"ן. ויש סוברים שבמלוה על פה לעולם אין זו כפירת שעבוד קרקעות, וכדלקמן).

ואמרו שיש לפרוך ה'קל וחומר', מה לצד השווה שבהם שכן אינן בתורת הזמה (שאינן דין 'ועשיתם לו